

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 14, Sayı: 178, Temmuz 2026, s. 371-380

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.94456>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
18.05.2026

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.07.2026

Öğr. Gör. Dr. Gönül ZAIMOĞLU

Akdeniz Üniversitesi, Gazetecilik ve Medya Çalışmaları
gonulzaimoglu@gmail.com
Orcid: 0000-0002-7821-2295

15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ SÜRECİNDE KAMUSAL ALAN OLARAK MEDYA

Öz

15 Temmuz 2016 darbe girişimi, Türkiye’de medya ve demokrasi ilişkisi açısından tarihsel bir kırılma noktasıdır. Bu süreçte medya, yalnızca darbe girişimine ilişkin bilgilerin aktarıldığı bir araç olmaktan çıkarak, demokratik meşruiyetin yeniden üretildiği ve kamusal eylemin anlamlandırıldığı bir kamusal alan işlevi üstlenmiştir. Bu çalışmada 15 Temmuz gecesinde medyanın sivil iradenin görünürlük kazanması ve siyasal meşruiyetin kurulması sürecindeki rolü değerlendirilmiştir. Çalışmada, medyanın kriz anında yalnızca enformasyon sağlayan bir kurum değil, demokratik eylemin kurucu bir unsuru olarak işlev gördüğü tartışılmaktadır. Çalışmada, Türkiye’de darbelerin tarihsel arka planına değinilerek 15 Temmuz’un önceki müdahalelerden farklılaştığını vurgulanmaktadır. Bu farklılığın temelinde, hem siyasal aktörlerin hem de vatandaşların aktif direnişi ve bu direnişin medya aracılığıyla görünürlük kazanması yer almaktadır. Özellikle kesintisiz televizyon yayınları ve sosyal medya, halkın darbe karşıtlığında mobilize olmasında kritik rol oynamıştır. Ayrıca makale, 15 Temmuz gecesinde medya yapısının çok aktörlü ve kontrol edilemez oluşunun darbenin başarısızlığında etkili olduğunu savunur. TRT’nin sembolik önemi korunmakla birlikte, özel televizyon kanalları ve sosyal medyanın kesintisiz bilgi akışı sağlaması darbecilerin iletişim kontrolünü engellemiştir. Sonuç olarak

çalışmada, medyanın kriz anında yalnızca enformasyon sağlayan bir kurum değil, demokratik eylemin kurucu bir unsuru olarak işlev gördüğü tartışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Medya, Demokrasi, Kamusal Alan, Meşruiyet

MEDIA AS A PUBLIC SPHERE DURING THE JULY 15 COUP ATTEMPT

Abstract

The July 15, 2016 coup attempt represents a historical turning point in the relationship between media and democracy in Türkiye. During this process, the media ceased to function merely as a tool for transmitting information about the coup attempt and instead assumed the role of a public sphere in which democratic legitimacy was reproduced and public action was given meaning. This study evaluates the role of the media on the night of July 15 in making the civilian will visible and in the process of establishing political legitimacy. It argues that, in times of crisis, the media functions not only as an institution providing information but also as a constitutive element of democratic action. The study also emphasizes that the July 15 coup attempt differs from previous interventions by situating it within the historical background of coups in Türkiye. This difference lies in the active resistance of both political actors and citizens, as well as the visibility of this resistance through the media. In particular, uninterrupted television broadcasts and social media played a critical role in mobilizing the public against the coup. Furthermore, the article argues that the multi-actor and uncontrollable nature of the media structure on the night of July 15 was instrumental in the failure of the coup attempt. While the symbolic importance of TRT was maintained, the continuous flow of information through private television channels and social media prevented the coup plotters from controlling communication. In conclusion, the study demonstrates that, in times of crisis, the media functions not merely as an institution that provides information but as a constitutive element of democratic action.

Keywords: Media, Democracy, Public Sphere, Legitimacy

GİRİŞ

Darbeler, demokratik siyasal düzeni kesintiye uğratması bakımından olağanüstü müdahaleler olarak siyasal tarihte önemli bir yer tutmaktadır. Bu tür müdahaleler ilk safhada iktidar değişikliğini hedefler bir görünüm sergilese de sadece iktidar değişikliğini hedeflemez, aynı zamanda kamusal alanın yapısını, yurttaşların siyasal katılım biçimlerini ve demokratik meşruiyetin nasıl üretildiğini doğrudan etkiler. Türkiye gibi demokrasi ile görece daha geç tanışmış ülkelerde askeri darbelerin görülme olasılığı daha yüksektir. Darbeler Türkiye, ordu-siyaset ilişkileri alanında sıklıkla mercek altına alınan önemli bir örnek oluşturmaktadır. Hem Osmanlı döneminde hem de Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren ordunun, siyasal yaşamın içerisinde aktif bir konumda olduğu bilinmektedir. Bu görüş, Osmanlı askerî yapısının tarihsel yapısı ile temelden ilişkilendirilmektedir. Başlangıçta siyasal iktidarın güvencesi olan ordu, zamanla vesayet gücünü artırarak sadrazamları ve hatta padişahları değiştirebildiğinin örnekleri tarihte yerini almıştır (Burak, 2011, s. 46). 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması (Vaka-i Hayriye) ile ordu bir süreliğine siyaset sahnesinden çekilmiş, yerini sivil bürokrasiye bırakmıştır fakat 1908'deki "31 Mart Olayı" ile vesayet tekrar etkin bir siyasal aktör olarak sahneye

dönmüş ve bu konumunu sürdürmüştür. Erken cumhuriyet döneminde ise ordu, ulusal kurtuluş mücadelesinin ve yeni ulus-devletin kurucu gücü olarak öne çıkmıştır. 1960 ve 1980 darbeleri, 1971 ve 1997'deki "muhtıralar" üzerinden okunan müdahaleleriyle de siyasi süreçlerde belirleyici olmuştur. Genç bir Cumhuriyet olan Türkiye'de çok partili hayata geçiş sonrasında darbeler ve darbe girişimleri yaşanmıştır (Çitçi, 2006, s. 20). Bunlardan 1960, 1971, 1980 darbeleri doğrudan askeri darbeler olup sonrasında askeri yönetimin iktidarı ele geçirdiği darbelerken 28 Şubat 1997 darbesi askeri vesayetin siyaset üzerinde baskı kurduğu bir darbe olarak tarihte yerini almıştır. Bunların yanı sıra Türkiye demokrasi tarihinde 1962, 1963 tarihinde başarısız olmuş darbe girişimleri de mevcuttur (Esen & Gumuscu, 2017, s. 1). 15 Temmuz darbe girişimi Türkiye demokrasi tarihinde ayrı bir yere sahiptir. Tarihteki diğer darbelerden farklı olarak 15 Temmuz 2016 darbe girişiminde hem siyasal irade hem de sivil vatandaşlar direniş göstermiş ve darbe girişimine karşı ciddi bir direnç ortaya koymuşlardır. Bu direnişin örgütlenmesi ve organize edilmesinde ise medya önemli bir yere sahiptir.

Medyanın darbe süreçlerinde tarihsel ve merkezi rolü (ele geçirilmesi gereken stratejik bir araç olarak) Türkiye siyasi tarihinde 1980 darbesinde TRT ve radyolar üzerinden okunan bildiri ile simgesel bir hal almıştır (Topuz, 2015, s. 257). Bu bildiri daha sonra yapılan 1980 darbesine yönelik belgeseller ve TV içeriklerinde sıklıkla kullanılmış kamuoyunun hafızasında askeri darbeye dair bir şablon oluşmuştur. 28 Şubat postmodern darbesinde her ne kadar askeri vesayet iktidarı ele geçirmemiş olsa da bu şablonun kendini gösterdiği darbelerden biri olduğu söylenebilir. Medya darbeye dair şablonun pekişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Medya 28 Şubat sürecinde haberler, televizyon tartışmaları, TV yorumları aracılığıyla belli siyasi aktörler meşrulaştırılırken bazı aktörleri siyasal sistem için bir tehdit unsuru olarak çerçevelemiştir.

15 Temmuz darbe gecesinde ise medya, belirsizliğin hâkim olduğu bir ortamda yurttaşların siyasal sürece doğrudan eklemlenebildiği bir kamusal zemin oluşmasına dolaylı olarak katkı sağlamıştır. Böylece 15 Temmuz gecesinde medya demokrasiyi yalnızca temsil eden ve sürdüren bir yapı olmanın ötesine geçmiş ve demokrasinin koşullarını yerine getirilmesine önemli bir katkı sağlamıştır.

Demokrasi, Kamusal Alan ve Medya

Demokrasi sosyal bilimler alanının tanım genişliğine sahip bir kavram olmakla birlikte en genel hatlarıyla iktidarın herkes tarafından görünür ve paylaşılabılır kılınması çabası olarak tanımlanabilir. Demokrasinin ilk formlarının (doğrudan demokrasi) ortaya konduğu Antik Yunan'da beri demokrasi kavramının temellendirildiği zemin bu olagelmıştır. Doğrudan demokrasinin uygulanabilirliğinin mümkün görünmediği günümüzde temsili demokrasi uygulanırken demokrasinin iktidarın herkes tarafından paylaşılma yönü önemli ölçüde sekteye uğratmaktadır (Eser & Taylan, 2016, s. 110). Çağın koşulları doğrudan demokrasiyi mümkün kılmazken onu paylaşmanın ve korumanın çeşitli enstrümanlarını da ortaya çıkarmıştır. Bu enstrümanların başında gelen medyanın demokrasiyi güçlendirme adına erişim sağlamak, bilgi sunmak, tartışma ortamı yaratmak, müzakereyi kolaylaştırmak, seçenekleri göstermek ve eyleme geçirme imkânı sağlamak gibi bir takım sorumlulukları bulunmaktadır (Ceyhan, 2020, s. 110).

Demokratik sistemlerde medya, kamusal alanın devamlılığını sağlayan kurumsal yapılardan biri olarak kabul edilmektedir. Kamusal alan kavramı, Habermas'ın (1997) çalışmalarıyla birlikte, yurttaşların siyasal meseleleri tartışabildiği ve meşruiyetin müzakere yoluyla üretildiği bir alan olarak tanımlanmıştır. Bu kavramın kökeni aydınlanma çağının

etkilerinin son derece belirgin olduğu XVIII. Yüzyıl Avrupa'sında devlet ve sivil toplum arasında yer alan ve bireylerin bir araya gelerek genel çıkarları tartışabildikleri dönemlere dayanır. Bu dönemlerde kahvehane, edebiyat salonları vs. yerlerde toplanan bireyler dönemin gelişen matbuat faaliyetleri (gazete ve dergiler) aracılığıyla çeşitli alanlarda ve nihayetinde siyasi alanda da eleştirel tartışmalar yürütmeye başlamışlardır. Habermas'ın kamusal alan kavramsallaştırmasına göre bu yeni kamusallık biçimi devlet ve iktidarı kamuoyu önünde meşrulaştırmaya zorlamaktı daha farklı bir ifadeyle devlet ve iktidarın rasyonel tartışma süzgecinden geçirilmesi idi (Ferro, 2025). Aydınlanma sonrası toplumsal yapılarda kamusal alanın genişlemesi ve erişilebilir hale gelmesi önemli ölçüde medya aracılığıyla gerçekleşmektedir. Dahası Avrupa'da kahvehanelerde okunan gazetelerin oluşturduğu atmosfer zaman içerisinde teknolojik gelişmelerle birlikte dönüşmüş ve medya bu tartışmaların yapıldığı temel zemin haline gelmiştir. Ancak medya-demokrasi arasındaki ilişki her zaman sorunsuz bir yapıya sahip olmamıştır. Medya, bir yandan tartışmaya olanak sağlarken, diğer yandan iktidarlara kurduğu ilişkiler nedeniyle kamusal alan tartışmalarını sınırlayabilmektedir. Habermas, kamusal alan tartışmalarında sosyal medyanın potansiyeline dikkat çekmiş fakat sosyal medyanın bir ticari platform olduğunu ve arka planda çalışan algoritmaların bu potansiyeli ciddi biçimde aşındırdığına dikkat çekmektedir. Sosyal medyada kamusal tartışmalar bilgi balonları içinde parçalanmaktadır (Jürgen Habermas, 2023).

Habermas'ın kamusal alan kavramsallaştırmasında medyanın öznel konumu göz önüne alındığında tüm çekincelere (yankı odası, filtre balonu, vb.¹) rağmen sosyal medyanın kamusal tartışmaların yürütülmesi ve bu tartışmaların geniş toplumun geniş katmanlarında yapılmasına olanak sağlaması bakımından benzersiz bir konuma sahip olduğu söylenebilir. Geleneksel medya dönemine nazaran sosyal medya kamusal tartışmaların çok hızlı dolaşıma girdiği bir yapıya sahiptir. Bu yönüyle sosyal medya, toplumsal tepkilerinin eyleme dönüştürülmesi sürecinde bireylerin seri bir biçimde mobilize olmasında araç görevi görmektedir. (Babacan vd., (2014, s. 87). Sosyal medya bu bağlamda doğrudan mobilizasyona yol açmaz fakat mobilizasyonu hem hızlandırır hem de kolaylaştırır.

15 Temmuz gecesindeki konumundan dolayı medyanın neden istisnai bir kamusal alan deneyimi olarak ele alınması gerektiğini anlamak önemlidir. Zira bu gece medya, tarihsel olarak sahip olduğu kamusal alan kapasitesinin ötesine geçerek, demokratik iradenin görünürlük kazandığı ve siyasal meşruiyetin yeniden üretildiği bir alan işlevi üstlenmiştir.

15 Temmuz Askeri Darbe Girişimini Demokrasi Üzerinden Okumak

Dünya genelinde askeri darbe girişimleri incelendiğinde Türkiye dünyada en çok askeri darbe girişimi yapılan ülkeler arasındadır. Darbe teşebbüsleri üzerine yapılan araştırmalarda ülkelerin demokratik, politik, ekonomik vb. gelişmişlik düzeyi ile darbe teşebbüsleri arasında ters yönlü ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Yayla, 2016, s. 6), (Belkin & Schofer, 2003). Türkiye'de darbelerin tarihinin izi sürülecek olduğunda Osmanlı Devleti'nden beri süregelen bir darbecilik zihniyeti olduğu görülebilir. Askeri yapı içerisindeki isyanlar da göz önüne alınırsa bu durumun ne kadar yaygın olduğu anlaşılabilir. Osmanlı padişahı Sultan Abdülaziz'in (1876) yılında tahttan indirilmesi Türk siyasi tarihinde ilk askeri darbe olarak nitelendirilmektedir. Bu anlayış ilerleyen yıllarda da sürmüş ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da farklı dönemlerde askeri darbeler yaşanmıştır. 27 Mayıs 1960 askeri darbesi demokrasinin kesintiye uğraması

¹ (Ertürk, 2022: 147-153)

bakımından ve Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki ilk askeri darbe olması bakımından özel bir konuma sahiptir (Aygen, 2018, s. 233). 1908 yılından sonra Türkiye yapılan ilk askeri darbe olması hasebiyle Türkiye’de askeri vesayetın kurumsallaşmasında etkili olduğu düşünülmektedir. O dönem radyodan okunan darbe bildirisinde TSK’nın partiler üstü konumuna dikkat çekilmiş ve etken bir dil kullanılarak özne konumuna dikkat çekilmiştir (Özcan & Devran, 2016, s. 9). Darbe dönemi ve sonrası yaşanan yargılamalar ve antidemokratik uygulamalar Türkiye’de darbe psikolojisinin şekillenmesinde etkili olduğu söylenebilir. Dönemin başbakanı Adnan Menderes hem darbe süresinde hem daha sonraki yargılama sürecindeki tavrı ile bu darbe girişiminin sembol ismi haline gelmiştir. Daha sonra yaşanan 1971, 1980 askeri darbeleri de benzer nedenlere dayandırılarak gerçekleştirilmiş ve özellikle 12 Eylül 1980 darbesi Türkiye’de demokrasiyi ciddi anlamda kesintiye uğratmıştır. Darbe metninde geçen (1980) “...Bir defa daha belirtiyorum ki; Silahlı Kuvvetler aziz Türk Milletinin hakkı olan refah ve mutluluğu, vatan ve milletin bütünlüğü ve gittikçe etkisi azaltılmaya çalışılan Atatürk ilkelerine yeniden güç ve işlerlik kazandırmak, kendi kendini kontrol edemeyen demokrasiyi sağlam temeller üzerine oturtmak, kaybolan Devlet otoritesini yeniden tesis etmek için yönetime el koymak zorunda kalmıştır... ifadelerinden de anlaşılacağı üzere bildirisinde kullanılan dil diğer darbe bildirilerine göre serttir.

Tarihe 28 Şubat Postmodern darbesi olarak geçen darbe ise doğrudan bir askeri darbe niteliği taşımasa da (yönetime el koyma niteliği taşımamakta) Türkiye’de askeri vesayetın etkisini gösterir niteliktedir. 1980 darbesinin ürünlerinden biri olan MGK’nın (Milli Güvenlik Kurulu) askeri vesayetın devlet kurumlarına kendini hatırlatması işlevselliği bakımından önemlidir. Bildiri her ne kadar bir tavsiye niteliğinde bir dil kullanılarak yazılmış olsa da ifade edilen sorunların kaynağı olarak sivil hükümetin hedef alınması kamuoyunca darbe bildirisi olarak algılanmıştır. Dönemin başbakanı Necmettin Erbakan oluşan gerilim neticesinde ve olası askeri müdahaleyi önlemek adına istifa etmiştir (Özcan & Devran, 2016, s. 13). 28 Şubat darbesine benzer bir girişim de tarihe E-Muhtıra olarak geçen 27 Nisan 2007 tarihinde TSK’nın internet sitesi üzerinden yayınlanan bildiridir. Bu bildiri 15 Temmuz darbe girişiminde de iktidarda olan AK Parti hükümetine yönelik bir uyarı niteliği taşımıştır. 1982 Anayasası’nın Cumhurbaşkanına verdiği geniş yetkiler, onu siyasetin vesayetçisi haline getirmiştir. Böylece Cumhurbaşkanı eliyle siyasi iktidar darbe yapmadan da denetlenebilir hale getirilmiştir. Bu yüzden E Muhtıra ile o dönem AK Parti’nin önde gelen isimlerinden Abdullah Gül’ün seçilmesi engellenmek istenmiştir (Akıncı, 2013, s. 51). AK Parti hükümeti 28 Şubat darbesi hükümetinde olduğu gibi pasif kalmamış ve demokratik zeminde muhtıraya karşı tepkisini göstermiş ve Cumhurbaşkanı seçimini referanduma götürmüştür. Bu tavır Türkiye’de sivil siyasetin alanının genişlediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

15 Temmuz darbe girişimi ise Türkiye darbeler tarihinde çok özel bir yere sahiptir. Bu tarihe kadar darbelere karşı direniş daha çok siyasi zeminde yürütülmüş vatandaşın tepkileri çok sınırlı kalmıştır. 15 Temmuz darbe girişimi ise vatandaşın protesto ve eylem hakkını kullanarak darbeye hayır dediği ve bunun için sokaklara çıktığı bir darbe girişimidir. Sivil halkın darbeye direniş göstererek demokrasiye ve sivil siyasete sahip çıkması Türkiye demokrasi tarihi bakımından da önem arz etmektedir.

15 Temmuz 2016 gecesi İstanbul’daki Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet Köprülerinin trafiğe kapatılmasıyla başlayan hareketliliğin Başkent Ankara’da savaş uçaklarının alçak uçuş yaptığı haberlerinin de televizyonlardan duyurulması ile bunun bir darbe girişimi olduğu anlaşılmıştır. TBMM’nin F-16 savaş uçaklarıyla bombalandığı darbe girişiminde hava

kuvvetlerinin yer alması ve fiili olarak darbe girişimi süresinde etkili olması darbeler tarihinde bir ilktir. Bu süreçte televizyon kanalları canlı yayına geçmiş ve darbe girişiminin seyrine etki etmiştir. Özellikle darbe girişimi sürecinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın CNN Türk televizyonunun canlı yayınına bağlanarak facetime aracılığıyla halka seslenmesi ve darbecilere izin verilmeyeceğini söylemesi ve vatandaşları meydanlara, havalimanlarına çağırması darbe girişiminde en önemli kırılma anı olmuştur. Çağrı üzerine Türkiye genelinde zaten başlamış olan darbe karşıtı protestolar önemli ölçüde hız kazanmış ve vatandaşlar darbeye karşı yoğun bir direniş göstermiştir. *Olaylarda 251 vatandaş şehit olurken 3000'e yakın vatandaş yaralanmıştır. Bu girişim, 12 Eylül 1980 darbesinden 36 yıl sonra fiili olarak Türkiye'de gerçekleştirilen ilk askerî darbe teşebbüsü olarak kayıtlara geçmiştir* (Nisan & Şeker, 2017, s. 73).

15 Temmuz darbe girişimi vatandaşın sivil siyasete olan inancını ve talebini göstermesi bakımından Türkiye demokrasi tarihinde çok özel bir konumdadır. Bu inanç ve talep siyasal iktidara yönelik olmanın ötesinde demokrasiye yönelik bir inanç ve talep olarak değerlendirilmelidir. Bu netice aynı zamanda Türkiye'de sivil toplumun geliştiğinin de bir göstergesi niteliğindedir. Vatandaş darbe girişimini çok çeşitli medya mecralarından anlık olarak takip edebilmiş ve darbe girişiminin ilerleyen saatlerinde sosyal medya üzerinden darbe girişimine karşı organize olmuştur.

15 Temmuz Gecesi Medya Alanının Yapısal Özellikleri

15 Temmuz 2016 gecesi bir bütün olarak medya Türkiye'de daha önceki askerî müdahalelerden farklı olarak tek merkezden kontrol edilemeyen, parçalı ve çok aktörlü bir yapıya sahip olması kritik bir önem arz etmektedir. Bu durumun yaşanmasına en önemli faktör medyanın 2000'li yıllarda çeşitlenmesinin yanı sıra sosyal medya gibi kontrolü zor bir mecranın ortaya çıkmış olmasıdır. Bu durum, darbe girişiminin iletişimin kontrol edilmesinin başarısızlığa uğramasında belirleyici bir rol oynamıştır. Darbe girişimi sürecinde medya alanının açık kalması, darbeci söylemin hegemonik bir anlatı kurmasını engellemiş ve demokratik meşruiyetin medya aracılığıyla yeniden üretilmesine olanak tanımıştır.

Darbelerin klasikleşmiş göstergeleri vardır bunlar arasında en bilineni normalde cadde ve sokaklarda görünmeyen tankların şehir içinde inmesidir. 15 Temmuz darbe girişiminin de ilk göstergelerinden biri tankların sokaklara inmesi ve Türkiye'nin sembol yapılarından olan Boğaziçi Köprüsüne çıkmasıdır. Medya bunları anlık olarak ekranlara taşımış, sosyal medyada bu hareketlilik hızlı bir biçimde yayılmıştır. Vatandaşlar, 28 Şubat postmodern darbesinin simgesi olan tankların Sincan sokaklarında yürütülmesinden tankların sokakta yer almasının ne anlama geldiği konusunda bilgilidir. 15 Temmuz darbe girişiminde öncekinden farklı olarak sokaktaki tankların önünde sivil halk vardır ve halkın gösterdiği direnç darbenin akamete uğratılması bakımından önemli bir gösterge olmuştur (Devran, 2016, s. 73).

Klasik darbe literatüründe iletişim kanallarının ele geçirilmesi kritik bir eşik olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de 1960, 1971 ve 1980 askerî müdahalelerinde büyük ölçüde tek merkezli olan devlet yayıncılığı iletişim kanallarının kontrol edilmesini kolaylaştırmıştır. 15 Temmuz gecesinde ise bu eşik aşılamamış, darbeciler tarafından medya alanı bütünüyle denetim altına alınamamıştır. Bu durum, darbe girişiminin meşruiyet üretme kapasitesini önemli ölçüde sınırlamıştır.

Kamu Yayıncılığı ve TRT'nin Sembolik Konumu

15 Temmuz gecesinde kamu yayıncılığı, yalnızca teknik bir yayın alanı değil, sembolik bir iktidar mekânı olarak öne çıkmıştır. TRT, Türkiye'de askerî müdahaleler tarihinde darbe bildirilerinin halka duyurulmasında sembol bir kurum olmuştur. Bu nedenle TRT'nin kontrol altına alınması, darbeciler açısından yalnızca pratik değil, aynı zamanda sembolik bir hedef niteliği taşımaktadır. Bu durum sadece darbe girişimini halka duyurmak amacının ötesinde kontrolün ele alındığına yönelik algıyı yerleştirmek bakımından önemlidir. 15 Temmuz'da TRT'de zorla bildiri okutulması, yayının 3 saat boyunca kesilmesi klasik darbe pratiğinin tekrarlandığını göstermektedir. Ancak hem okutulma saati (00:02) hem de bildiriyi TRT spikerine okutma girişimi darbecilerin bildiriyi okumaktan çekindiği görüşünü güçlendirmiş ve bu durum darbeye karşı halkın direncini daha da artırmıştır. Ayrıca bu girişim klasik dönemlerde olduğu gibi medya alanının bütünüyle kontrol altına alınmasına yetmemiştir. Bildirinin okumasından 22 dakika sonra Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın tüm kısıtlı imkânlarla rağmen tarihi facetime yayını (00:26) ile halka çağrı yapması darbe girişiminin başarısız olmasında en önemli faktörlerden biri olmuştur. Bir tarafta devlet televizyonunu basıp ekran karşısına çıkamayacak bir tedirginlik diğer tarafta özel bir televizyon kanalında facetime bağlantısı ile halka seslenen kararlılık, bu zıtlık demokratik meşruiyetin önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

TRT yayınının kesildiği süre içerisinde ulusal televizyon kanallarının yayınlarını sürdürmesi, kamu yayıncılığının sembolik önemini korurken, darbe girişiminin iletişimsel açıdan parçalı bir yapı sergilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca sosyal medyadan da sürekli bilgi akışı olması ve yine sosyal medya üzerinden yapılan canlı yayınlar iletişimin kesintiye uğratılmasını imkânsız kılmıştır.

Darbeciler tarafından iletişim aygıtları içerisinde TRT'nin ilk hedefe alınması bilindiği gibi darbe girişiminin tamamlandığını ve müdahalenin başarıya ulaştığını halka duyurmaktır. TRT'nin özel konumunu anlamak bakımından TRT'nin darbecilerin elinden alınması ve yeniden yayına başlamasının yarattığı psikolojiyi incelemek gerekir. TRT önünde zorla bildiri okutulan spikerin (Tijen Kardeş) sivil vatandaşlar arasında yeniden yayına bağlanması ve bildirinin silahlı tehditler neticesinde zorla okutulduğunu beyan ettiği açıklama darbe girişiminin kırılma noktalarından biri diğeri olarak değerlendirilmektedir. Bu açıklama ile TRT'nin darbeciler elinden geri alındığı anlaşılmış ve TRT'nin yeniden yayına devam etmesi darbenin başarısızlıkla sonuçlandığı fikrini pekiştirmiştir.

Özel Televizyon Kanalları ve Yayın Sürekliliği

Özel televizyon kanalları, 15 Temmuz gecesinde yayınlarını büyük ölçüde kesintisiz sürdürerek darbe girişiminin iletişim boyutunda önemli rol üstlenmiştir. Özellikle darbe girişiminin medya aracılığıyla duyurulmaya başlandığı 22.30 civarında sosyal medyaya erişimin kısıtlanmış olması enformasyonun verilmesi konusunda televizyon kanallarını daha da önemli kılmıştır. Herhangi bir mahkeme kararı olmaksızın sosyal medyaya erişimin kısıtlanması sosyal medyanın büyük ölçekte dış kaynaklı olmasının yaratabileceği sorunları anlamak bakımından dikkat çekicidir. Darbe girişiminin seyrinin değişmeye başladığı gece yarısı sonrasında sosyal medya normale dönmeye başlamış ve özellikle Twitter üzerinden ciddi bir enformasyon akışı olmuş ve bu akış darbe karşıtı söylemlerde yoğunlaşmıştır (Demir, 2016, s. 18).

Televizyon kanallarında canlı yayınların sürekliliği, darbenin tamamlanmış olduğunu ve buna bağlı olarak kaçınılmaz bir müdahale olarak algılanmasını engellemiş; belirsizlik hâlini görünür kılmıştır. Bunun yanı sıra devlet yetkililerinin ve bürokratların açıklamalarını anlık olarak yayınlanmasını sağlamıştır. Olayın televizyon kanallarından ilk duyurulmaya başlandığı saatlerde “darbe” kelimesi kullanılmamıştır (15 Temmuz, 2016). Başbakan Binali Yıldırım NTV Haber canlı yayınına bağlanarak demokrasi vurgusu yapmış ve darbeyi “kalkışma” olarak nitelendirmiştir. Her tanım kendi içinde bir anlam taşır ve “darbe” yerine “kalkışma” tanımı bu bağlamda değerlendirilmelidir. Ayrıca darbe gecesi televizyon kanallarına bağlanan üst düzey askeri yetkililer, bunun TSK tarafından topyekûn yapılan bir darbe olmadığını ifade etmişlerdir (15 Temmuz Dosyası, 2016). Bu açıklamalar ilk anlardan itibaren darbenin ordu içinde bir kesim tarafından yapıldığı söylemini güçlendirmiştir.

Özel televizyon kanallarındaki canlı yayınlar yalnızca bilgi verme işlevi görmemiş, aynı zamanda darbe karşıtı eylemlerin teşvik edilmesine katkı sağlamıştır. Medya, bu süreçte sokakta gerçekleşen eylemleri yansıtan pasif bir araç olmaktan çıkarak, kamusal eylemin anlamlandırıldığı ve sürekliliğinin sağlandığı bir alan hâline gelmiştir. Canlı yayın mantığının darbe literatüründe yer alan iletişim stratejilerini büyük ölçüde işlevsiz hâle getirmesi, darbe girişiminin zamansal ve mekânsal olarak sabitlenmesini engellemiş ve darbenin bir süreç olarak mücadeleye açık bir olay olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda düşünüldüğünde canlı yayınlar yalnızca teknik bir yayın biçimi değil, demokratik meşruiyetin kurulduğu bir kamusal alan pratiği olarak değerlendirilmelidir. Ekranlar darbe girişiminin seyrinin izlendiği meca olmakta çıkmış demokratik iradenin görünürlük kazandığı kamusal mekânlar hâline gelmiştir.

SONUÇ

Medya, 15 Temmuz darbe girişiminde süreçte yalnızca darbe karşıtı bir söylemin taşıyıcısı olmamış; demokratik meşruiyetin kurulduğu ve kamusal eylemin anlamlandırıldığı bir alan olarak işlev görmüştür.

Habermas’ın (1989) kamusal alan kuramı, demokratik meşruiyetin tartışma ve müzakere yoluyla üretildiğini varsayar. Ancak 15 Temmuz gecesinde ortaya çıkan ve görece kısa sürede organize olan kamuoyu klasik kamusal alan tanımının ötesine geçmiştir. Televizyon kanallarının darbe girişimi sürecinde ivedilikle canlı yayına geçmesi ve bu yayınlar vasıtasıyla kamuoyunu bilgilendirmesi darbeye karşı direnişin örgütlenmesinde etkili olmuştur. Darbe girişimi büyük ölçüde klasik darbe girişimi seyri izlerken darbeye karşı gelişen reaksiyon sıra dışı bir seyir izlemiştir. Bu süreçte bir bütün olarak medya da tarihsel anlamda darbe girişimlerdeki rolünden sıyrılmış yurttaşların siyasal sürece doğrudan eklemlendiği bir alan hâline gelmiştir. Televizyon kanallarında canlı yayınların sürekliliği, darbe girişiminin tamamlanmış ve kaçınılmaz bir müdahale olarak algılanmasını engellemiş; yurttaşların siyasal sürece aktif biçimde katılabildiği bir kamusal zemin yaratmıştır.

Darbe girişiminin ilk dakikalarından itibaren anlık olarak yayın yapılabiliyor oluşu darbenin tamamlanmış ve kaçınılmaz bir müdahale olarak algılanmasını engellemiştir. TV kanallarının yayın sürekliliği, yalnızca teknik tercih olarak değil, aynı zamanda siyasal bir işlev olarak değerlendirilmelidir. Canlı yayınların kesintisiz biçimde sürmesi, belirsizlik ortamını görünür kılmış; darbe girişiminin seyrinin hâlen mücadeleye açık olduğu algısını güçlendirmiştir. Canlı yayınlar üzerinden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın çağrısı geniş kitlelere ulaşmış ve darbecilerin TRT üzerinden zorla okuttuğu bildirinin tek bilgi kaynağı olmasının önüne geçilmiştir. Darbe girişimi esnasında hala yayınların yapılabiliyor oluşu

belirsizlik ortamını görünür kılarak darbe girişiminin seyrinin müdahaleye açık olduğu algısını güçlendirmiştir. Böylece medya, 15 Temmuz gecesi demokratik iradenin korunmasında aktif bir rol oynamıştır. Canlı yayınların sürekliliği sayesinde birçok isim bu yayınlara bağlanmış ve TV kanalları üzerinden yapılan açıklamalar sosyal medyada da sıklıkla kullanılarak bütüncül bir söylemin inşa edilmesine katkı sağlamıştır.

15 Temmuz TV yayınlarının en belirgin özelliklerinden biri, demokrasi ve meşruiyet söyleminin yayın akışında merkeze yerleştirilmiş kavramlar olmasıdır. Televizyon yayınları aracılığıyla canlı yayına bağlanan siyasiler tarafından demokrasi ve meşruiyet vurgulanmış ve sürekli olarak tekrarlanmıştır. Siyasi aktörlerin yanı sıra kamuoyunun önde gelen isimleri de yine canlı yayınlar aracılığıyla demokratik düzenin korunması gerektiği fikrine dikkat çekmişlerdir. Medya, bu bağlamda yalnızca darbe karşıtı bir söylemi aktarmamış; bu söylemi yeniden üreterek demokratik meşruiyetin kurulmasına aktif biçimde katkı sağlamıştır. Kriz anında kurulan bu söylemsel çerçeve, toplumsal algının yönlendirilmesinde belirleyici olmuş; meşru olan ile gayrimeşru olan arasında sembolik bir alan açmıştır. Kameralar yalnızca olup biteni kaydeden araçlar olmaktan çıkmış; spikerler, muhabirler ve canlı bağlantılar aracılığıyla sürekli tekrar edilen demokrasi vurgusu ile medya, demokratik değerlerin olağanüstü koşullarda dahi vurgulanması gerektiğinin öneminin anlaşılmasında etkin bir özne haline gelmiştir.

Canlı yayınlar ile sokakta gerçekleşen kamusal eylemler arasında güçlü bir karşılıklı etkileşim bulunmaktadır. Televizyon kanalları darbe karşıtı eylemleri anlık olarak aktarmış, yayınlanan görüntülerle kamusal eylemi teşvik etmiş ve sokaktaki hareketlilik ise medya aracılığıyla görünürlük kazanmıştır. Bu karşılıklı etkileşim, medyanın pasif bir yansıtıcı olmaktan çıkarak, kamusal eylemin anlamlandırıldığı ve sürekliliğinin sağlandığı bir alan hâline geldiğini ortaya koymaktadır. Medya, bu süreçte demokratik iradenin kolektif bir biçimde inşa edildiği bir kamusal mekân işlevi görmüştür.

KAYNAKÇA

- 15 Temmuz. (2016). *15 Temmuz Darbe Sırasında Televizyon Yayınları*. <https://www.youtube.com/watch?v=BjJ3LmGaPE4>, Erişim Tarihi: 25.02.2026
- 15 Temmuz Dosyası. (2016). *1. Ordu Komutanı Orgeneral Ümit Dündar'ın Darbe Gecesi Yaptığı Açıklama*. <https://www.youtube.com/watch?v=r1CSFQ6u5IM>. Erişim Tarihi: 27.03.2026
- Akıncı, A. (2013). TÜRK SİYASAL HAYATINDA 1980 SONRASI DARBELER VE E-MUHTIRA. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 39-58.
- Aygen, M. (2018). TÜRKİYE VE DARBELER: 15 TEMMUZ ÖRNEĞİ. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 231-253. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.460947>
- Babacan, M., Haşlak, İ., & Hira, İ. (2014). Sosyal Medya ve Arap Baharı. *Journal of Academic Inquiries*, 6(2), 63-92.
- Belkin, A., & Schofer, E. (2003). Toward a Structural Understanding of Coup Risk. *Journal of Conflict Resolution*, 47(5), 594-620. <https://doi.org/10.1177/0022002703258197>
- Burak, B. (2011). Osmanlı'dan Günümüze Ordu-Siyaset İlişkileri. *History Studies International Journal Of History*, 3(1), 45-67.
- Ceyhan, E. G. (2020). Demokrasi ve Medya İlişkisinin Bir Eleştirisi "Dijital Çağda Özgürlük

- Yanılgısı". *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 110-120.
- Çitçi, O. (2006). Ordu-Siyaset İlişkileri: 1920-1938. *Amme İdaresi Dergisi*, 39(4), 17-44.
- Demir, S. T. (2016). 15 Temmuz Darbe Girişiminde Medya. *SETA*, (161). https://file.setav.org/Files/Pdf/20160811191432_15-temmuz--darbe-girisiminde-medya-pdf.pdf, Erişim Tarihi: 02.03.2026
- Devran, Y. (2016). 15 Temmuz Darbe Girişimi: Gelenekselden Yeniye Medya Araçlarının Kullanımı. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 7(25), 71-92. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2016.4>
- Ertürk, H. A. (2022). Yeni Medya Ekseninde İdeolojiyi Anlamak: Filtre Balonları Ve Yankı Odaları. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 1(2), 137-159.
- Esen, B., & Gumuscu, S. (2017). Turkey: How the Coup Failed. *Journal of Democracy*, 28(1), 59-73.
- Eser, H. B., & Taylan, Ö. (2016). Doğrudan ve Temsili Demokrasi Modelleri Üzerine Bir Eleştiri Denemesi. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 13(48), 283-298.
- Ferro, B. (2025). More Than Regulation: Challenging Habermas on the Future of the Public Sphere. *Journal of Social Philosophy*. <https://doi.org/10.1111/josp.70018>
- Genelkurmay ve Millî Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in Türk Milletine Açıklaması. (1980, Eylül 12). *Resmî Gazete*.
- Habermas, J. (1997). *Kamusalığın Yapısal Dönüşümü* (1. bsk; T. Bora, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Jürgen Habermas. (2023). *Kamusalığın yeni bir yapısal dönüşümü ve müzakereci demokrasi*. (T. Bora, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nisan, F., & Şeker, N. T. (2017). Demokrasiyi Sekteye Uğratan Darbe Haberlerinin Çerçeveselmesi: 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi Örneği. *TRT Akademi*, 2(3), 68-96.
- Özcan, Ö. F., & Devran, Y. (2016). 1960'tan 2016'ya Askeri Darbe ve Muhtıra Metinleri Anlamlar Amaçlar Niyetler ve İdeolojiler. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 1(2), 7-20.
- Topuz, H. (2015). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi* (6. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yayla, A. (2016). 15 Temmuz Direnişi ve Türkiye Demokrasisi. *Liberal Düşünce Dergisi*, (83), 5-49.